

"חוקים להורותם"
הלכות תלה (א)

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת וירא

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד גדולה הכנסת אורחים

☆ גדולה הכנסת אורחים - יותר מהקבלת פני שכניה ☆ הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא
☆ הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה ☆ ישתדל אדם בהכנסת אורחים -
שאיין לך מצוה גדולה הימנה ☆ הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות ☆ זכות מצות הכנסת
אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה

י' הלא פרוס לרעב לחמך

☆ זכאה חולקיה דבר נש - כד מסכנא אערע לגביה ☆ ותפק לרעב נפשך ☆ הכנסת אורח
עני - מצוה כפולה ☆ המארח תלמיד חכם בתוך ביתו - כאילו מקריב תמידין ☆ גלגל
הוא שחוזר בעולם

יד' הזריזות וההשתוקקות לקיום מצוות ה'

☆ וישכם אברהם בבוקר ☆ וירץ לקראתם - מפני חיבוב המצוות ☆ האדם אשר תלהט
נפשו בעבודת בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו ☆ זריזותו של אברהם בנסיון העקידה
גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק ☆ וישכם אברהם בבוקר - זריזותו של אברהם
מתוך אהבה ותשוקה ☆ ויבקע עצי עולה ויקם וילך ☆ וימל אברהם את יצחק בנו בן
שמונת ימים ☆ עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא ☆ על
ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממועל ☆ המשתוקק לעלות במעלות
הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

כב והאלקים נסה את אברהם

☆ עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם ☆ שְׁמוֹ הקב"ה לאדם במקום שריבים
בו המרחיקים אותו ממנו ית' ☆ וירא את המקום מרחוק ☆ מרחוק ה' נראה לי

כה להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה

☆ נתת ליראיך נס להתנוסס ☆ לא הרהר אחר מדותיי ☆ האמונה היא ירושה לנו מאברהם
אבינו ע"ה ☆ מכח התורה באים להשגת האמונה - אף בלא חקירות

פרשת וירא

גדולה הכנסת אורחים

☆ גדולה הכנסת אורחים - יותר מהקבלת פני שכינה ☆ הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא
 ☆ הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה ☆ ישתדל אדם בהכנסת אורחים -
 שאין לך מצוה גדולה הימנה ☆ הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות ☆ זכות מצות הכנסת
 אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה

אכן, מצינו בחידושי אגדות למהר"ל (שם) שביאר סודן של דברים, וזו לשונו 'ורב יהודה אמר, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה. וכל זה מטעם אשר אמרנו, כי האדם נברא בצלם יוצרו, ואלו הקבלת פני שכינה אין זה כבוד שכינה, כי לא יראני וחי. ואין דבר זה כמו הכנסת אורחים שהוא מכבד האדם כאשר באו אליו פנים חדשות, וחביב עליו האדם שנברא בצלם אלקים כאשר נראה אליו,

גדולה הכנסת אורחים - יותר מהקבלת פני שכינה

'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך' וגו' (יה א). דרשין בגמ' (שבת קכז). 'אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב (יה א) 'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר' וגו'*. והדבר צריך ביאור, היתכן שתהא הכנסת אורחים גדולה יותר מהקבלת פני שכינה.

א. בדברי מאיר (מתורתו של הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זיע"א, פרשת ד"ה ויאמר אדוני) מובא בזו הלשון "ויאמר אדוני, אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבור מעל עבדך". וקשה, הן אמת כי אמרו חז"ל שבת קכז. 'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה', ולמדו זה מאברהם אבינו ע"ה, אבל אברהם אבינו ע"ה מהיכן ידע לומר להקב"ה שימתין עד כי יכניס האורחים.

ואמר הרבי מאיר ז"ל, כי נודע שאברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה - אף עירוני תבשילין, כדאיתא ביומא כה; והכוונה הוא, כי אברהם אבינו ע"ה קידש כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לעבודתו יתברך שמו, וממילא היו אבריו מלומדים כל אבר להמשיכו אל המצות השייכת לו, והגידין לא הניחו לעבור על שום לא תעשה, כגון בפסח שלא לאכול חמץ רק מצה, ובסוכות לקיים מצות סוכה, וכדומה בכל המצות. וכאן כשראה האורחים, רגליו רצו בלי שום פעולה לקראת האורחים כמנהג כל אבריו הקדושים, על כן מזה הבין אברהם אבינו ע"ה כי גדולה הכנסת אורחים יותר וכו', על כן אמר אל השי"ת 'אדני אל נא תעבור' וכו', כי

אע"פ שאינה מצוה פרטית מתרי"ג מצות, מכל מקום היא בכלל מצות עשה ד'הלכת בדרכיו'. וזה לשון סמ"ג בחלק עשיין במצוה ז': 'ללכת בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר (דברים כח ט) 'הלכת בדרכיו', ואומר (שם יג ה) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו', ומפרש בפרק קמא דסוטה (יד.) אחרי מדותיו תלכו, מה הוא מלביש ערומים, שנאמר (ג כא) 'ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ומבקר חולים, שנאמר (יח א) 'וירא אליו ה' באלוני ממרא'. ומנחם אבלים, שנאמר (שם כה יא) 'ויהי אחרי מות אברהם, ויברך אלוקים את יצחק בנו', וקובר מתים,

[והוא מתחבר לגמרי אל צלם אלקים הזה], והוא יותר מקבלת שכינה, [כי אין חבור אל השכינה]. ויש לך להבין דברים אלו מאוד ההפרש שיש בין הכנסת אורחים והקבלת פני שכינה, כי אין לכתוב יותר מזה³.

הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא

וראה מה שהאריך השל"ה (ריש פ'שנתן) במעלת מצוה זו, וזו לשונו 'וירא אליו ה' וכו' עד גמר הענין. הכנסת אורחים המוזכרת בפרשה זו בפירוש היא מצוה,

לא היה יכול לעכב את רגליו לעמוד על מקומו, כי רצו מעצמן אל המצוה רבה זו, ומזה למדו רז"ל לומר באמת כי גדולה יותר מהקבלת פני השכינה (בספר שיחות צדיקים).

ב. בספר היחס מטשערנוביל (עמ' 52) מובא בזו הלשון 'פעם אמר הרה"ק המגיד מטריסק צוק"ל בדרך הלצה, מעולם לא הבנתי הפירוש מה שאיתא 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', עד שבא מעשה לידי. שפעם אחת הייתי נוסע בדרך בימי החורף, והיה קור גדול למאוד. עד שממש היה כמעט כלות הנשמה חלילה, ובאתי באמצע הלילה לבית המשתה י"ש (שענק) שהיה מחזיק יהודי, ודפקו אצלו ולא רצה לפתוח, עד שאמרנו לו הגבאים מי הוא הנוסע והדופק, ואז פתח לי, ונכנסתי להבית. ואז אמרתי כי הפירוש הוא כך: גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כי כביכול להשכינה הק' אין קרירות בשום פעם, אבל אצל בני אדם היא סכנת נפשות מחמת הקרירות...

עוד מסופר על גדול אחד (יש אומרים שמעשה זה היה עם הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל), שמידת טובו וחסדו היתה גדולה מאוד, ואם היה צורך לא היה נמנע מלכתת את רגליו להסתובב בעיריות בכדי לאסוף מעות לצרכי צדקה. גם גדולי הקמצנים ידעו לפתוח כיסם בעין יפה כשהיה דופק על דלת ביתם. והנה פעם אחת, כשסובב לקבץ מעות עבור עני הגון ותלמיד חכם, היה בדרכו לבית של נגיד שהיה ידוע כקמצן גדול. וכשהנגיד הוא ראה את הגאון מתקרב לעבר ביתו, מיהר להסתתר מאחורי הבית. וכשפתחו בני הבית את הדלת לא מצאו את בעל הבית. נענה אליהם הגאון ואמר: אנא תמסרו ישר כוח לבעל הבית על שזיכני בביאור מאמר חז"ל (שבת קכו.) 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', דהנה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, שכשקיבל את פני השכינה לא הסתיר אלא את פניו, כמו שנאמר (שמות ג ו) 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט', ואילו בקבלת פני אורחים מצינו לבעל הבית שהסתיר את כולו... הא לכם ראייה, שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה.

אורחים בכל זמן ועידן, בכל שעה ובכל עת ובכל רגע, כי אם לא היה מכניס אורחים ברגע כמימרא, היה העולם אבד. רצוני לומר, כי כל העולם אורחים הם לגבי השי"ת, כאורח נטה ללון כי גרים אנחנו והוא מכניס, וקיומם בהשפע שמשפיע עליהם, וכהרף עין אם לא השפיע עליהם והכניסם לקיום, אז הכל אבד.

וזהו הענין שפירסם הכתוב באורך מעלת הכנסת אורחים שהיתה באברהם, ושהוא גדול מהקבלת השכינה, כדאיתא במסכת שבת בפרק מפנין (קכז). 'אמר רב יהודא אמר רב, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור' וגו'^ה.

והזכה לקיים מצוה זו, נהנה מפירותיה בעולם הזה והקרן שמורה וקיימת לו לעולם הבא, כלשון הברייתא (קידושין לט:): 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן:

שנאמר (דברים לד, ו) 'ויקבר אתו בגי', אף אתה עשה כך'^א.

הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה

ולהלן מוסיף השל"ה בעומק הדברים, וזו לשונו 'ונראה בעיני פשוט, שמכל שכן מצות הכנסת אורחים שהיא בכלל מצות עשה ד'הלכת בדרכיו', נוסף על[יה] שהיא מעלה גדולה ממעלות המדות. וזה לך האות, שהאריכה התורה בסיפור הכנסת אורחים דאברהם אבינו, ורמזה לנו מענין שכרה, שכל מה שעשה [אברהם] בעצמו לאורחים עשה הקב"ה בעצמו ובכבודו לבניו, ומה שעשה על ידי שליח 'יוקח נא' וגו' (יה ד), עשה הקב"ה על ידי שליח (בבא מציעא פו:).

ולא תימא שהיא מדה^ג, אלא המקיים אותה מקיים מצות עשה ד'הלכת בדרכיו', ויש לו שכר כמצווה ועושה - ככל מצוה מן תרי"ג מצות. **וזה, כי הקב"ה מכניס**

ג. מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שכשהיה אברך צעיר לימים, היה סמוך על שולחן חותנו שהיה עשיר גדול והיו בביתו משרתים לרוב. ועם כל זאת, כשהיו אורחים באים אל חותנו, היה הרה"ק ר' לוי יצחק דואג להם בעצמו ומסדר להם את המיטות וכו'. פעם שאל אותו חותנו, למה לך לטרוח בעצמך, הלא יש לי הרבה משרתים נכרים, ומדוע שלא יטרוח הם. השיבו הרה"ק בתמיהה ואמר: 'וכי אני אכבד את הגוי במצות, ועוד לשלם לו שכר בעבור זה'...

ד. כלומר, מידה טובה ולא מצוה מצד עצמה.

ה. עד היכן מגיעים הדברים, יש ללמוד מן המובא בתולדות יעקב יוסף (קונטרס אחרון, ד"ה עוד שמעתי) בזו הלשון 'עוד שמעתי ממורי ביאור גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה' (שבת קכז). והקשה. והעולה, שלפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה או ספורי לשון הרע וכו', מ"מ גדולה הכנסת אורחים'.

שהיו דלתותי פתוחות לרוחה היו הכל קוצרין יבשות ואני קוצר מלילות'. ובמאירי (שבת קכז.) כתב 'לעולם ישתדל אדם בהכנסת אורחים, שאין לך מצוה גדולה הימנה'¹.

הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות

מעלה יתירה למדנו במצוה זו, שהיא מכפרת לחוטא כאילו הקריב קרבן לכפרתו, כמו שאמרו חז"ל (מנחות זיז.) 'ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: בזמן שבית

כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים וכו'¹.

ישתדל אדם בהכנסת אורחים - שאין לך מצוה גדולה הימנה

וראה מה שכתב בעל מנורת המאור (פרק א צדקה) 'המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים ושכרה גדול עד מאד. דתנן (אבות פ"א מ"ה) 'וסי בן יוחנן אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה, והיה עניים בני ביתך'. וגרסינן בבראשית רבה 'שורשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי', **אמר איוב: על ידי**

1. בספר אור ישראל (מהגה"ח ר' משה חיים קליינמאן זצ"ל, עמ' עז) מסופר על הרה"ק ר' משה מקאברין זיע"א בזו הלשון 'בהיותו ילד בן שבע שנים והוריו ז"ל היו דרים בהכפר והיו עניים מדוכאים והיה רעב גדול בכל מדינת ליטא ויפזרו עניים מערי ליטא על פני תבל המה ונשיהם וטפיהם לכלכל את נפשם מהרעב ונסעו שיירות מעיר לעיר ומכפר לכפר לבקש אוכל למו. ומדי יום ביומו נסעו שיירות דרך הכפר, ואמו ז"ל היתה צדקת והיתה בעצמה טוחנת ברחיים של יד ואפתה לחס בכל יום ומבשלת תבשילין ונותנת לעניים שבאו להכפר.

ופעם אחת בא שיירה גדולה ולא היה לה לחם עבור כולם, אך התנור כבר הוסק אז והעיסה היה מונחת בכלי הלישה, ותקח מהעיסה ותעש ריקין, ותתן בתנור לאפות בפני השלהבת במהרה עבור העניים, והעניים היו אז רעבים מאד ולא יכלה להספיק לכולם די מחסורם בפעם אחת טרם שאפתה, והיו בתוכם עניים עזי פנים ויחרפו אותה ויקללוה בקללות נמרצות, ויחר לה מאד, ותחל לבכות באשר היא באמת מתאמצת בכל כחה במסירת נפשה לטובת העניים, ומדוע עוד יקללוה. ויאמר לה מרן ז"ל: אמי אל תירא[י] מדבריהם, את עשי מלאכתך, ואדרבה, אף אם יקללך ואת תעשי שלך ואז תיעשה המצוה כהלכתה ובשלימות למען מצותו יתברך, לא כן כאשר העניים ישבחוך ויברכוך, לא תהיה אפשר המצוה בשלימות למען לה'.

2. מסופר על הגאון הגדול בעל בית הלוי זצ"ל, שכשהיה נוסע בדרכים, היה פושט את בגדי הרבנות שהיה אנוס ללבשם בעירו, ובמקום מגבעתו הרבנית היה לובש קאסקעט כדרך בעלי בתים שבאותם ימים (וכך נהג אחריו בנו הגאון רבי חיים זצ"ל).

פעם אחת, באחד מלילות החורף הקשים, נסע הבית הלוי אל העיר בראנוביטש, ובאמצע הדרך הקור חדר לעצמותיהם באופן שלא יכלו להמשיך אל מחוז חפצם, ומישום כך הם נאלצו לסור לפונדק יהודי שעמד על אם הדרך. כשהגיעו לפתחו של הפונדק, הם התדפקו על הדלת, אך אין קול ואין עונה. אך מכיון שסכנת נפשות ודאית היתה להישאר בחוץ, פקד הבית הלוי על העגלון שידפוק בדלת בכל כוחותיו.

למשמע הנקישות העזות, קם בעל הבית ממיטתו ובפנים זועמות פתח להם את הדלת והודיע להם שבעוד זמן מה עומדים לבוא אליו אורחים מוזמנים ולפיכך אין לו מקום לינה עבורם. מששמעו את דבריו, התחננו על נפשם, שאינם יכולים להישאר עוד בחוץ מפני הקור הנורא, ואולי לכל הפחות יתן להם קורת גג להיטתר מהקור - עד שיבוא הבוקר. לאחר השתדלויות ותחנונים רבים, ניאות להם בעל האכסניה בקושי רב, ונתן להם את רשותו להיכנס ולשכב על הרצפה בפרוזדור ביתו.

נכנס הבית הלוי אל הבית, וכשהתיישב, הדליק את הנר ועיין בלחש בספר קודש. אך מיד נשמע קולו של בעל הבית בגערה: 'כבה מיד את האור ואל תפריע את מנוחתנו'. שמע הבית הלוי וכיבה את הנר והמשיך לשנן את לימודו בעל פה - כששפתיו נעות אך קולו לא ישמע. לאחר כמה שעות נשמעו קולות של עגלות מתקרבות ונעצרות ליד הפונדק. מיד הזדרז בעל הבית להעלות את האור, והלך ופתח את דלתות ביתו בלבביות, ובסבר פנים יפות קיבל את אורחיו - הרבי הרה"ק אהרן מקוידנוב זיע"א יחד עם קבוצה מחסידיו.

בעל הבית יחד עם בני ביתו נחפזו להגיש כוסות תה חמים לאורחים. ולאחר שנחו קצת מעמל הדרך והתחממו מעט מהקור העז, קם הרבי להכין את עצמו לתפילת מעריב. ויהי כאשר חלף בפרוזדור כדי לרחוץ את ידיו, הביט על היהודי ששוכב על גבי הקרקע, וגילה לפניו את הגאון ר' יוסף דב בער הלוי - רבה של בריסק. מיד נתן קולו בהתרגשות ואמר: 'ר' יושע בער, בריסקער רב, מה אתה שוכב כאן'.

כשמוע בעל הבית את קריאות הרבי, תקפה אותו חלחלה וכל כולו התמלא בושה וכלימה, במי הוא נהג מנהג קלון זה, בגאון ישראל, רבה של בריסק. ניגש בעל הבית בברכים כושלות וביקש מהבית הלוי שיסלח לו, כיון שלא ידע מיהו האיש אשר לפניו. נענה אליו הבית הלוי והודיע שאינו מוחל לו כי אם בתנאי מוקדם, שיבוא אל ביתו שבבריסק ויתארח אצלו למשך שבועיים ימים, ושם ילמד פרק בהלכות חסד והכנסת אורחים.

בהזדמנות זו פנה הבית הלוי לבעל האכסניה ואמר לו: מצינו בפר' וירא שני סיפורים על הכנסת אורחים. הראשון, הכנסת אורחים של אברהם לאורחיו. השני, הכנסת אורחים של לוט למלאכים. ולפלא הדבר, מדוע התורה והמדרשים מאריכים לספר ולהחשיב את מצות הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו ע"ה - יותר ממצות 'הכנסת אורחים' שקיים לוט מתוך מסירות נפש וסכנת חיים. וכן כל הצלת לוט מסדום היתה בזכותו של אברהם. ולכאורה מדוע מצות הכנסת האורחים שקיים עם המלאכים במסירות נפש, לא די בה כדי להינצל בזכותה.

אך התירוץ הוא, שאצל אברהם האורחים נדמו כערביים, ועם כל זאת טרח למענם בזריזות ובמסירות מופלאה. אך אצל לוט, מהרגע הראשון הוא ידע שאורחיו הבאים בצל קורתו הינם מלאכים משרתי עליון, וא"כ אין זו גבורה לקיים מצות הכנסת אורחים עם מלאכים. וגם אין זה פלא מה שהיה מוכן למסור נפשו למענם, כיון שידע שלא יאונה לו רע מחמתם. ואז סיים הבריסקער רב ואמר לבעל האכסניה: 'אין זה תירוץ לומר: ואנכי לא ידעתי כי רבה של בריסק מתדפק על דלתי...'.

בעל הבית קיבל עליו לקיים את תנאי המחילה ונסע לבריסק והתאכסן בבית הרב, וכששהה שם ראה בעיניו כיצד הבית הלוי מכניס את עניי העיר, עד כמה רבה חמלתו עליהם, ועד כמה

שלשה מילין^ט, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקב"ה: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים'.

והרי זה נורא נוראות, שמייכה הרשע מרד בבורא כל עולמים ועבד אל נכר רחמנא ליצלן, ואף התחלל על ידו שם שמים באופן נורא ואיום – בשעה שעשנו של המזבח שהקריב עליו לעבודה זרה התערב יחד עם עשנו של משכן שילה, ועם כל זאת, אמר הקב"ה למלאכי השרת להניח לו מפני שהיה מכניס אורחים. ואף לאחר מיתתו, הוא אינו נכלל יחד עם אלו שאין להם חלק לעולם הבא, והכל בזכות 'שפתו מצויה לעוברי דרכים'.

המקדש קיים – מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים – שולחנו של אדם מכפר עליו'. ופירש רש"י (שם) 'שולחנו של אדם מכפר עליו – דנותן פרוסה לאורחים'^ח.

זכות מצות הכנסת אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה

עד היכן מגיעה מעלת מצות הכנסת אורחים, יש ללמוד מתשובת הגמ' (סנהדרין קג:) על השאלה, מדוע לא מנה התנא בכלל אלו שאין להם חלק לעולם הבא את 'מיכה', והלא הוא הקים את 'פסל מיכה'. וזו לשון הגמ' 'מפני מה לא מנו את מיכה. מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים וכו'. תניא, רבי נתן אומר: מגרב לשילה

רבתה מסירותו להחיות נפשות נדכאות ושבורות. וכחלוף ב' השבועות ששהה במחיצת הבית הלוי, התהפך טבעו להיות בעל חסד בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ולאחר שחזר לביתו נעשה לבעל חסד גדול – עד שיצא שמו כמכניס אורחים הגדול ביותר בכל סביבתו (כצאת השמש בגבורתו עמ' קעא).

ח. ובזוה"ק (פר' תרומה קנד.) מובא בזו הלשון 'שולחן דבר נש קיימא לדכאה ליה לבר נש מכל חובוי. זכאה איהו מאן דאלין תרין קיימין על פתוריה: מלי דאורייתא וחולקא למסכנין מההוא שולחן' (בתרגום ללשון הקודש: שולחנו של אדם עומד לטהר אותו מכל חטאיו. אשרי מי שאלו השניים נמצאים על לחמו: דברי תורה וחלק למסכנים מהשולחן ההוא).

ט. פירש"י (שם ד"ה גרב) 'גרב מקומו של מיכה, בגרב הוה פסלו של מיכה קבוע, ובשילה היה המשכן'.

הלא פרוס לרעב לחמך

☆ זכאה חולקיה דבר נש - כד מסכנא אערע לגביה ☆ ותפק לרעב נפשך ☆ הכנסת אורח
עני - מצוה כפולה ☆ המארח תלמיד חכם בתוך ביתו - כאילו מקריב תמידין ☆ גלגל
הוא שחוזר בעולם

'הלא פרוס', מהו 'פרוס'. לפרוס לו מפה
עם לחם ומזון לאכול. פירוש אחר,
'הלא פרוס' כמו שנאמר (דניאל ה כח) 'פריס
פריסת' וגו', שצריך לפרוס פרוסות של לחם
לפניו בשביל שלא יתבייש. ויפרוס לפניו
בעין טובה'.

ותפק לרעב נפשך

וכשתימצי לומר כיצד עושים זאת
בהידור, כראוי וכנכון, ראה
מה שכתב החפץ חיים מהי הדרך והאופן
של הכנסת האורחים. וזו לשונו (אהבת חסד
ח"ג פ"ב) 'כתבו הספרים הק', כשיבואו
אורחים לביתו של אדם, יקבלם בסבר פנים
יפות, וישים מיד לפניהם לאכול, כי אולי
העני רעב ומתבייש לשאול. ויתן להם
בפנים צהובות ולא בפנים זועפות. ואף אם
יש בלבו דבר דאגה - יכסנה בפניהם. וְיִרְאֶה

זכאה חולקיה דבר נש - כד מסכנא אערע לגביה

והנה מצינו בזה"ק (פר' ויקהל קצח). גדולות
ונצורות על מי שזוכה להכניס
אורחים מסכנים, וזו לשונו (בתרגום ללשה"ק)
'קחו מאתכם תרומה לה', רבי יהודה פתח:
(ישעיה נח ז) 'הלא פרוס לרעב לחמך' וגו', בא
וראה, אשרי חלקו של האדם, כשהמסכן
בא אליו. שהמסכן ההוא הוא מתנה
שהקב"ה שלח לו. מי שמקבל את המתנה
ההיא בסבר פנים, אשרי חלקו וכו'.

בא וראה, מי שחס על המסכן ומשיב את
נפשו, הקב"ה מעלה עליו כאילו הוא
ברא את נפשו. ולכן אברהם שהיה חס על
כל בני העולם, העלה עליו הקב"ה כאילו
הוא ברא אותם, דכתיב (יב ה) 'ואת הנפש
אשר עשו בחרן'.

י. זו לשון הזוה"ק 'תא חזי, זכאה חולקיה דבר נש, כד מסכנא אערע לגביה. דההוא מסכנא
דורונא דקודשא בריך הוא הוי דשדר ליה. מאן דמקבל ליה לההוא דורונא בסבר אנפין, זכאה
חולקיה.

תא חזי, מאן דחייס למסכנא ואתיב ליה נפשיה, קודשא בריך הוא סליק עליה כאילו הוא ברא
לנפשיה, ועל דא אברהם דהוה חייס לכל בני עלמא, סליק עליה קודשא בריך הוא כאילו הוא
ברא לון, דכתיב (יב ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן' וכו'.

'הלא פרוס', מאי 'פרוס' למפרס ליה מפה בנהמא ומזונא למיכל. דבר אחר, 'הלא פרוס', כמה
דאת אמר (דניאל ה כח) 'פריס פריסת' וגו', דבעי למפרס פריסין דנהמא קמיה בגין דלא לכסיף,
ויפרוס קמיה בעינא טבא'.

בעולם, כדאמר לה ר' חייא לדביתהו (שבת קנא)^ז.

הכנסת אורח עני - מצוה כפולה

עוד מצינו שכתב החפץ חיים (אהבת חסד חלק ג פרק א) 'ידע עוד דמצות הכנסת אורחים נוהג אף בעשירים, כמו שכתב בספר יש נוחלין בשם המהרי"ל. ואף שאין צריכין לטובתו, אפילו הכי הקבלה שמקבל אותם בפנים יפות ומשתדל לשמשם ולכבדם לפי כבודם היא מצוה. וכל שכן אם האורחים הם עניים, היא מצוה כפולה, שמקיים בזה גם מצות צדקה, וכמה שכתב בספר הנ"ל בהג"ה עיין שם. [ובעוונותינו הרבים, נהפוך הוא, דכשבא רעהו עשיר אצלו, יכבדנו בכל הכיבודים ובשמחה ולב טוב. וכשבא אצלו איש עלוב ונכה רוח שמקיים בזה 'תפק לרעב נפשך ונפש ענה תשביע וזרח בחושך אורך' וגו', אין שמח בו כל כך, ולפעמים גם בלב עצב]. ואיתא ביו"ד סימן רנ"ו סק"א בש"ך בשם המרדכי, דכופין בני העיר זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה.

את עצמו להם שהוא עשיר ואפילו הוא עני. וינחמם בדברים ובזה יהיה להם למשיב נפש. ואל יספר לפניהם תלאותיו, כי ישבר את רוחם בחשבם שבשבילם אומר. וכמעט שמאבד שכרו עבור זה. ובשעת האוכל יראה עצמו כמצטער על שאינו יכול להשיג ליתן יותר שנאמר (ישעיה נח י) 'תפק לרעב נפשך', רוצה לומר רצון טוב, על דרך (כג ח) 'אם יש את נפשכם'. איתא בזוהר ויקהל על הפסוק (כג ח) 'הלא פרוס לרעב לחמר', שצריך בעל הבית לחתוך חתיכות לחם לפני האורח כדי שלא יבוש ולא יכלם, וכל שכן שלא יביט בפניו כשהוא אוכל - כדי שלא יתבייש^א.

ואם ילינם אצלו, ישכיבם במיטב מטותיו כפי הראוי להם, כי גדולה מנוחת עיף בהיותו שוכב בטוב. ולפעמים יותר עושה לו טובה המשכיבו היטב - מן המאכילו והמשקהו. ויאמר בלבו: אלו הייתי מתארח אצל זה, בוודאי הייתי רוצה שייכבדני ושיאכילני וישקני ויתן לי לינה טובה, אעשה לו כן גם אני, וגלגל הוא שחוזר

יא. באופן שאין לאורח פנאי לאכול, מן הראוי לדאוג שתהיה לו צידה לדרך, וכפי שרמזו זאת בפרשתן במה שנאמר (יה ח) 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו', שלכאורה היה צריך לומר 'ואחר תעבורו' - בוא"ו השימוש. אך יש לומר שאברהם אינו ע"ה אמר לעוברים ושבבים אצלו: אם אין לכם פנאי להתעכב בביתי ולסעוד במחיצתי, אתן לכם את הלחם ושימו אותו באמתחתכם 'וסעדו לבכם אחר תעבורו' - אחרי שתעברו מכאן ויהיה לכם פנאי לאכול את הלחם.

יב. זו לשון הגמ' (שם) 'אמר לה רבי חייא לדביתהו: כי אתי עניא - אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבניך. אמרה ליה: מילט קא לייטת להו. אמר לה: קרא קא כתיב (דברים טו י) 'כי בגלל הדבר הזה', ותנא דבי רבי ישמעאל: גלגל הוא שחוזר בעולם. תניא רבן גמליאל ברבי אומר: 'נתן לך רחמים ורחמך והרבך' (דברים יג יח), כל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות - אין מרחמין עליו מן השמים'.

אם הוא מארח תלמיד חכם בתוך ביתו, שכרו הרבה מאוד יותר על זה, כדאיתא בברכות דף יו"ד 'אמר ר' יוסי בר' חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב, כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין, כתיב הכא 'תמיד' וכתיב התם [בשונמית שהיא היתה מהנית לאלישע] 'עובר עלינו תמיד' (מלכים ב' ד ט). ומי שאינו רוצה להנותו מנכסיו ח"ו, עונשו גדול, כדאיתא בחלק צ"ב (ע"א) 'אמר ר' אלעזר, כל מי שאינו מהנה תלמיד חכם מנכסיו אין לו ברכה וכו'. מכל זה אנו למדין גודל הזהירות שיש לו לאדם להיות בזה, שלא להעלים עין ממצות הכנסת אורחים,

ומה שמאכיל אדם לעני על שולחנו, נחשב כקרבן במזבח, כדאיתא בחגיגה כז, ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו, בזמן שבית המקדש קיים בית המקדש מכפר עליו [על ידי הקרבנות], ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו. ואיתא במסכת דרך ארץ פ"ב, הרחמנים ומאכילי רעבים ומשקי צמאים ומלבישי ערומים ומחלקי צדקות, עליהן הכתוב אומר (ישעיהו ג' י) 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו'.

המארח תלמיד חכם בתוך ביתו - כאילו מקריב תמידין

ולהלן ממשיך הפץ חיים ומוסיף 'ובפרט

ג. בספר דברים ערבים (דף לו, הובא בנפלאות הרבי אות שיד) מסופר בזו הלשון 'הרה"ק הרבי מלובלין ציער את עצמו כי לא יוכל לקיים הכנסת אורחים כפי המצטרך, כי אינם מצויים אצלו. פעם אחת בחורף ובאישון לילה, היה קרח נורא למאוד, והיה בסביבות ערך ג' מילין מקשה לילד, ולקחו איש אחד, ושלמו לו את אשר ביקש, כי ילך לעיר לובלין אל הרה"ק - להזכיר את האשה היולדת.

האיש הנ"ל בא שמה באישון לילה, ובכל העיר כבר היו ישנים, החלונות סתומים באין מאיר, וראה שמה בבית הרבי כי הנר מאיר, הלך שמה ודפק על החלון. הרה"ק פתח לו מיד, ועשה מדורת עצים תוך הבית עבור האורח הבא, האיש הנ"ל בא נפשו בקרבו, ואמר להרה"ק כי רעב הוא ללחם, האכילהו והשקהו. ואמר האיש כי רוצה לילך לישן, כי רב הדרך אשר הלך עתה בקרח הנורא, והאיש הנ"ל לא ידע כי כאן דר הרבי, ועם מי הוא מדבר.

שאלו הרה"ק, מאין באת, ולאן אתה הולך, אמר לו: כי בא לכאן לילך אל הרבי, להזכיר שם האשה המקשה לילד, אבל עתה באישון לילה לא יוכל לילך ולבקש היכן דר הרבי. שאל אותו הרה"ק מבלי משים, מי היא האשה הלז, מה שמה ושם אמה, והראה לו הקוויטל אשר נתנו לו כי יתנהו להרבי. הרה"ק אמר לו לך לישן, ובבוקר תלך אל הרבי, ונתן לו מיטה נאה, והאיש היה ישן עד נכון הבוקר והשמש בצהרים.

ויהי כאשר פג משינתו, הזכיר את עצמו שהלא הוא בא בשליחות פיקוח נפש, ועתה כבר קרוב לצהרים, והוא עוד שוכב במטתו, על כן זרז את עצמו ורצה לילך. שאלו הרה"ק מה תחפז כל כך, לך והתפלל ותסעוד לבך ואחר תעבורו, תן הקוויטל והפדין, ואני אשלח אחד מבני ביתי כי ילכו אל הרבי, והאיש הסכים על זה. והרה"ק אמר לו תשובת הרבי, כי יסע בשלום לביתו, כי היולדת נפקדה למזל טוב עוד בלילה וילדה בן. האיש אכל ושתה וילך לביתו, וראה כי כן

אמר לה רבי חייא לדביתהו, כי אתי עניא – אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבניך (כשיבוא עני, הקדימי ליתן לו לחם, כדי שיקדימו ויתנו לחם לבנייך). אמרה ליה: מילט קא לייטת להו (מדוע אתה מקלל את בניי). אמר לה: קרא קא כתיב 'כי בגלל הדבר הזה', ותנא דבי רבי ישמעאל: גלגל הוא שחוזר בעולם. תניא רבן גמליאל ברבי אומר: 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' (דברים יג יח), כל המרחם על הבריות – מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות – אין מרחמין עליו מן השמים^{טז}.

ובשכר זה יציל אותנו הקב"ה וכל זרעו מתלאות העולם'.

גלגל הוא שחוזר בעולם

והנה מובא בגמ' (שבת קנא:): 'תניא, רבי אלעזר הקפר אומר: לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו (שלא יבא לידי עניות, דדבר המזומן הוא לבא או עליו או על בנו או על בן בנו, רש"י). שאם הוא לא בא – בא בנו, ואם בנו לא בא – בן בנו בא, שנאמר (דברים טו י) 'כי בגלל הדבר הזה'. תנא דבי רבי ישמעאל: גלגל הוא שחוזר בעולם וכו'.

דיבר לו הרה"ק. ואחר כך נתוודע לו כי הוא הוא היה הרבי, ואמר הרה"ק 'כי מן השמים הסבו לו זאת לקיים הכנסת אורחים כראוי'.

יד. מעשה פלא על גמילות חסד שעצרה את הגלגל – שלא יתהפך מטובה לרעה, מסופר במדרש זוטא (רות ד יא) בזו הלשון 'מעשה באחד שירד מנכסיו, והיתה לו אשה כשרה, לסוף נעשה שכיר. פעם אחת היה חורש בשדה, נזדמן לו אליהו ז"ל בדמות ערבי אחד, אמר לו: יש לך שבע שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשיו או בסוף ימך. אמר לו: קוסם אתה (בתמיהה). אין לי מה ליתן לך, אלא הפטר מעלי לשלום. וחזר אצלו עד שלשה פעמים. פעם שלישית אמר לו: אלך ואמלך באשתי.

מה עשה, הלך לו אצל אשתו ואמר לה: בא אחד אלי והטריח עלי עד שלשה פעמים, ואמר לי: יש לך שבע שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשיו או בסוף ימך. אמרה לו: אמור לו, הִבֵּא אותן היום, והיה מתחבא מבניו. וחזר אצלו ואמר לו: הִבֵּא אותם עכשיו.

אמר לו: לך לביתך ואינך מגיע לשער חצירך עד שתראה ברכה פרוסה בבית. והיו יושבין בניו לחפש בידם בעפר, ומצאו מטמון שיזונו שבע שנים, ובאו וקראו לְאָמֶן, ולא הגיעו לשער עד שיצאה אשתו לקראתו ובישרה לו. מיד הודה להקב"ה, ונחה דעתו עליו.

מה עשתה אשתו הכשירה, אמרה לו: אנו בכל מקום כבר מושך עלינו הקב"ה חוט של חסד ונתן לנו לשבע שנים, אלא בא נעסוק (ב)גמילות חסדים בשבע שנים הללו, שמא מוסיף לנו הקב"ה טובה מאצלו. וכן עשתה. וכל מה שעשתה, אמרה לבנה קטן: כתוב כל מה שאנו נותנין, וכן עשה.

לסוף שבע שנים בא לו אליהו ז"ל, ואמר לו: כבר הגיע שעה ליטול מה שנתתי לך. אמר לו, כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי, אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא בדעת אשתי. הלך

הזריזות וההשתוקקות לקיום מצוות ה'

☆ וישכם אברהם בבוקר ☆ וירץ לקראתם - מפני חיבוב המצוות ☆ האדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו ☆ זריזותו של אברהם בנסיון העקידה גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק ☆ וישכם אברהם בבוקר - זריזותו של אברהם מתוך אהבה ותשוקה ☆ ויבקע עצי עולה ויקם וילך ☆ וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים ☆ עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא ☆ על ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממעל ☆ המשתוקק לעלות במעלות הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

וישכם אברהם בבוקר

וישכם אברהם בבוקר ויחבש את חמורו' וגו' (כב ג). בגמ' (פסחים ד.ד.) למדו מאברהם אבינו ע"ה את הכלל הידוע 'שזריזין מקדימין למצוות'. וכן איתא במדרש אנגדה (פרשתן כב ג) "וישכם אברהם בבקר". שכל מעשה הצדיקים בבקר, ומכאן שהזריזים מקדימין למצוות".

מן השמים וכו'. ומה אמר לו, אמר לו: 'אברהם אברהם', ולמה ב' פעמים. אלא כאדם שהוא בדרך רחוקה הולך עם חבירו והניחו, והוא קורא לו חברי חברי, כך היה המלאך קורא 'אברהם אברהם', מה אתה עושה. ולמה אמר לו בזריזות, שהיה אברהם ממחר לשחטו"ט.

וירץ לקראתם - מפני חיבוב המצוות

וכך היה כשבאו האורחים אל אברהם, אברהם אבינו הזדרז ביותר לקיים מצות 'הכנסת אורחים', כמובא בישמח ישראל (מבעל הכף החיים, פרשתן ד"ה וירא) בזו הלשון 'וירא וירץ לקראתם מפתח האהל

וכן מצינו כשבא אברהם אבינו להר המוריה, שהזדרז מאוד לשחוט את יצחק אילולא שעצר אותו המלאך, כמובא במדרש תנחומא (פרשתן סי' מו) בזו הלשון "וישלח אברהם וגו' ויקרא אליו מלאך ה'

אצלה ואמר לה: כבר בא הזקן ליטול את שלו. אמרה לו: לך אמור לו, אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו אתן לך פקדונך, וראה הקב"ה דבריהם ובגמילות חסדים שעשו, והוסיף להם טובה, לקיים מה שנאמר (ישעיה לב יז) 'והיה מעשה הצדקה שלום'.

טו. וראה את המובא בתניא (איגרת הקודש פרק כא), שעיקר מעלתו של אברהם אבינו בנסיון העקידה, בהיה במה שקיים את רצונו ית' בחיות ובזריזות נפלאה, וזו לשונו 'וזריזותיה דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם, כי העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה, בשגם כי ה' דיבר בו 'קח נא את בנך' כו', והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' בס. רק שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה, להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו. וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות בכלל'.

מהרי" וגו', 'ויתן אל הנער וימהר'. רבקה (כד) כ) 'ותמהר ותער כדה' וגו'. וכן אמרו במדרש (במדבר רבה פרשה י) 'ותמהר האשה' וגו' (שופטים יג י), מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות, אשר לא יתנו הפסק זמן, לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו, ודאי שלא יתעצל בעשית מצותיו, אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשלימו'.

ולהלן מביא הרמח"ל עצה ודרך למי שאין בו התלהבות הלב שמביאה אל הזריזות - כיצד יבוא אל ההתלהבות הפנימית, וזו לשונו 'אמנם, התבונן עוד, שכמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהבות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהבות. והיינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונית, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו'^{טז}.

וכו', יש להקשות, דלמה צריך לומר 'מפתח האהל', והלא כבר אמר 'והוא יושב פתח האהל כחם היום', ואם כן כיון שאמר 'וירא וירץ לקראתם', אני יודע שהוא מפתח האהל. ונראה לפרש, דבא להודיע כמה זריזות וחבה היתה לו לאברהם אבינו ע"ה במצוות. שלא די שהלך לפניו מפתח האהל ורץ משם בהגיעו אליהם כדי להראות חבתם שהם חביבים אצלו, אלא שמפתח האהל התחיל לרוץ. וזה שאמר 'וירץ לקראתם מפתח האהל', רוצה לומר מפתח האהל התחיל לרוץ עד שהגיע לקראתם, וישתחו ארצה'.

האדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו

וכשנתבונן בשורש הזריזות שהיתה באברהם, יש לומר שמקורה ושורשה בא מהתלהבות הפנימית שהיתה בקרבו לעשות את רצונו יתברך, כמובא במסילת ישרים (פרק ז - בביאור חלקי הזריזות) בזו הלשון 'וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתוב בו (יהי-י) 'וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר

טז. וזו עצה כללית במלחמה עם היצר הרע, כמובא בתניא (ליקוטי אמרים פרק כו) בזו הלשון 'ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי, כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה. הנה אם האחד הוא בעצלות וכבודות ינוצח בקל ויפול - גם אם הוא גבור יותר מחבירו, ככה ממש בנצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן, כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנדו דאגה ועצב בעולם'.

ומאידך, אף בעשה טוב, התשוקה והזריזות הם חלק מהתנאים שעל ידם זוכים לקיים את מצוות ה' כראוי ובשלימות, כמובא בשל"ה (מסכת יומא - דרך חיים תוכחת מוסר אות קסו) בשם בעל החרדים, בזו הלשון 'כדי להתעורר לקיום המצוות בשלימות ותמימות, אעתיק דברי אחד קדוש מְדַבֵּר, והוא בעל ספר חרדים (בהקדמה) [וזו לשונו]: ויש לי להקדים כל התנאים, שאדם צריך

וישכם אברהם בבוקר - זריזותו של אברהם מתוך אהבה ותשוקה

עך היכן הגיעה תשוקתו העצומה וזריזותו של אברהם אבינו לעשות רצון בוראו, יש ללמוד ממה שכתב התפארת שלמה (מועדים, חג סוכות ד"ה ואברהם עודנו) דברים חוצבים להבות אש - מאש להבת אהבת אברהם אבינו לה', וזו לשונו 'דהנה ידוע גודל מעלת אברהם אבינו ע"ה במסירות נפש לה', ותוקף אהבתו ותשוקתו לעשות רצונו להיאבד - הוא וכל מאוודו לכבוד השם יתעלה. וכל הימים היה משתוקק ומצפה מתי יגיע לידו איזה נסיון להימסר נפשו להיאבד על קדושת שמו, על כן בפר' העקידה כתיב 'וישכם אברהם בבקר'. כוונתו להשכים בבקר למה ולבצע את מעשהו לשחוט את בנו יחידו מיד, כי ירא פן אחר כך לא יגיע לידו ולא יקום מחשבתו לקיים המצוה הזאת - לבצע מעשהו, וכאשר היה

זריזותו של אברהם בנסיון העקידה גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק

העולה מן הדברים, שזריזותו של אברהם אבינו ע"ה בכל מעשה העקידה, העידה נאמנה על רצונו וחשקו הגדול למלא רצון יוצרו, וזה היה עיקר הנסיון - לבחון כמה יעמוד אברהם אבינו בנסיונו בלב בוער באהבה ורצון להשי"ת, כמובא בשם משמואל (פרשתן שנת תרעא ד"ה ענין) בזו הלשון 'ענין נסיון העקידה, יש לומר, שהעיקר היה האהבה והרצון שהיו לו לאברהם על זה. כי בלי זה, מה היה לו לעשות, כי אם לא ישחוט אותו, הלא הברירה בידו של הקב"ה ליטול נשמתו בלא זה. והאות על האהבה והרצון היתה הזריזות, כמו שנאמר 'וישכם' וגו'. וכמו שבת, על ידי שממהרים לבא וגו', מורה על זה שמקבלין את השבת בשמחה'."

ליזהר בכל מצוה ומצוה, לעשותה כהלכתה, כדי שתקובל הרצון לפני מלכנו יוצרנו יתברך, ולא ניעול בכיסופא לעלמא דאתי וכו'. התנאי הי"ג: שיהיה ממתין ומשתוקק מתי תבא המצוה לידו לקיימה. דכתיב (דברים ה א) 'ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם', לשון המתנה. כמו (לז יא) 'ואביו שמר את הדבר'. התנאי ה"ו: זריזות גדולה במצוה. כל דבר שמצותו ביום, יקדים בבוקר לעשותו. וילפינן מאברהם דכתיב (כב ג) 'וישכם אברהם בבקר', מכאן שזריזין מקדימין למצוה (פסחים ד, ט) וכן כל דבר שמצותו בלילה, יקדים בתחלת הלילה. ובמסכת נזיר (כג) 'אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה, זכתה וקדמתה ארבעה דורות למלכות'.

יז. כן מצינו שכתב האורחות צדיקים (שער הזריזות), וזו לשונו 'הזריזות היא מעלה גדולה לתורה ולמצוות, וגם לענין תקנת העולם הזה, והיא מידת הצדיקים לעבודת הבורא יתברך. ואמרו רבותינו ז"ל (פסחים ד, ט) 'זריזין מקדימין למצוות'. והנה תראה באברהם אבינו בענין עקידה, שנאמר (כב ג) 'וישכם אברהם בבקר', ואף על פי שהיה קשה לו לשחוט את בנו יחידו, עשה רצון הבורא יתעלה בזריזות להשכים בבקר. ומי שעושה מעשיו בזריזות, בזה הוכחה גדולה שהוא אוהב את בוראו, כעבד האוהב את אדוניו ומרזז בעצמו לעשות רצונו. כי הזריזות תלויה בלב האדם, כשהאדם מפנה לבו מכל המחשבות האחרות שיש בו ותופס מחשבה אחת, אז הוא מזדרז, בלי ספק שיצליח'.

הבורא יתברך הוא שיהיה לאדם רצון מלא ושלם לעשות רצונו יתברך. ונמצא אחר כוונת הלב הן הן הדברים, אם כיוון לבו לעשות איזה מצוה לשמו יתברך ברצון מלא ושלם, חשיב לפניו יתברך מיד כאלו כבר עשאה, מאחר שכוונתו שלימה. ואף על פי כן ההכרחי לאדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי זה בלתי אפשרי לאדם שיעמוד על כונתו בבירור שיהא בכוונה שלימה ברצון מלא. גם אם ידמה לו לאדם שכוונתו כוונה שלימה לעשות המצוה לשמו יתברך, לא יאמין לעצמו עד שיגמור המצוה, כי כן טבע חומר גוף האדם למנעו מלחשוב מחשבות ברצון מלא ושלם.

ובאמת, אמרו חז"ל (ברכות ו) 'חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'. והטעם הוא כדברינו הנזכרים לעיל שעיקר הוא כוונת הלב, והבורא ברוך הוא הבוחן לבבות וחוקר כליות יודע מחשבות זה האדם שהיה כוונתו לשמור ברצון שלם, לכן חושב לו כאלו עשאה. בשלמא מלך בשר ודם הרוצה לבחון את עבדיו ומצוה להם איזה עבודה לעשות אם יעשה בשלימות לא יבחון את לבבם אם כוונתם שלימה לעבדו באמת וברצון, רק אחר שיעשו ויקיימו את מצות עבודתו אשר צוה עליהם, יִרְאָה לפי המעשה אשר עשו ויבחון קצת כוונתם,

באמת הדיבור 'אל תשלח ידך אל הנער'.

וכן באור כשדים כתיב 'והוצאתו מאור כשדים', רוצה לומר בעל כרחו, כי לא רצה לצאת מהכבשן בראותו כי לא נשרף, והיה מתעכב והולך בו פן ישרף, ומצפה על זה לכבוד השי"ת, עד שהוציאו הקב"ה בעצמו בעל כרחו, וזהו 'אשר הוצאתיך מאור כשדים'^ח.

ויבקע עצי עולה ויקם וילך

ולטעם זה הזדרז אברהם אבינו ע"ה לבקע את עצי הקרבן קודם שיצא להר המוריה, כפי שהאריך הנועם אלימלך (פרשתו ד"ה או יאמר) בזו הלשון 'דהנה עוד יש להבין למה היה לו לאברהם ליקח עצים מביתו לשאת המשא זאת דרך שלשה ימים, וכי לא היה עצים בכל הדרך הזה. גם אם תאמר שהיה חושש פן ואולי לא יהיה מצוי עצים בכל הדרך, על כל פנים למה היה לו לבקע את העצים כאן, היה לו לבקע במקום שהעלהו לעולה וכו'.

אך הענין הוא, דהנה הבורא ברוך הוא וברוך שמו יתעלה, אשר קדשנו במצותיו וצונו לקיים מצותיו, אין צורך לו יתברך עשיית מצותיו, רק שזה ריח ניחוח לפניו יתברך 'שאמר ונעשה רצונו' (ספרי פ' פנחס פיסקא קמג ד"ה כמנחת הבוקר), **שעיקר רצון**

יח. ומסירות נפשו של אברהם אבינו ע"ה, עומדת לנו ולזרענו עולם, להצילנו מכל גזירות קשות, כפי שממשיך התפארת שלמה (שם) בזו הלשון 'והנה מסירות נפש ותוקף האהבה לה', היא העומדת לבניו אחריו בכל דור ודור לבטל מהם כל גזירות קשות, כמו שנאמר (כב ט) 'ועקד את יצחק בנו', הוא הטובה שהיתה לישראל, כי עקד כל נשמות ישראל עמו. וזה 'וישם את בנו ממעל לעצים', רוצה לומר למעלה מבחינת עין הדעת ועל ידי זה נתקנו. וזה שנאמר (יח כב) 'אברהם עודנו עומד' כמו שאמרו חז"ל (עירובין יט.) כי אברהם אבינו ע"ה עומד על פתחו של גיהנם וכו'.

עולה, כדי שיהיה המעשה מיד גם כן בשלהבת הגדול הזה"ט.

וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים

אמנם, במצות ברית מילה ליצחק אבינו ע"ה, הגם שאברהם אבינו השתוקק להזדרז ולקיים את המצוה בהקדם ככל האפשר, הקב"ה ציווה אותו להמתין עד שיגדל יצחק ויהא בן שמונת ימים. אך מחמת תשוקתו הגדולה למול את יצחק סמוך ללידתו, החשיב לו הקב"ה כאילו הוא מל את יצחק כל יום מאותן שמונת ימים, וכמובא בספר תורת הרה"ק מלענטשנא (ריש פרשתו) בזו הלשון 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים' (כא ד). מה הלשון 'שמונת ימים', היה לו למימר 'שמונה ימים'. אך נראה הענין הוא, שאברהם אבינו ע"ה היה משתוקק למצוה זו כל שמונת ימים ולילות לקיים המצוה הזאת, כמו ששמעתי בשם כבוד הרב הגאון הקדוש אלקי מבארדיטשוב זללה"ה זי"ע, בעת שהיה מגיע למצות לולב ואתרוג, היה נעור כל הלילה ושאל כארי ורקד ושמח מי יתן ויגיע הזמן שאטול הלולב והאתרוג לידי ולברך עליהם². כך אברהם אבינו ע"ה היה

אבל הבורא יתעלה החופש כל חדרי בטן ובוחן כליות ולב יודע תוכן כוונתו, אם היא שלימה אזי חשוב לפניו יתברך כאלו עשאה, וכן להיפוך, אם יעשה אדם מצוה במעשה ולא יכוין לבו לעשות בדחילו ורחימו לא פרכת לעילא.

והנה מדרך בני אדם כשיעלה על מחשבתם לעשות איזה מצוה, אזי תחילת המחשבה הוא בחשק גדול כל אחד לפי מדריגתו, והצדיק גמור אשר יעלה מחשבתו ורצונו לעשות מצוה, הוא גם כן לפי גודל צדקתו - כן גודל חושקו והשתוקקותו בחמימות והתלהבות אש ה' תבער בו לעשות המצוה בתוכן השלימות, וזה היה כוונת אברהם אבינו ע"ה כאשר אמר לו השם יתברך: 'קח את בנך כו' והעלהו לעולה' (כב ב), היה מתחיל לבו לבער כגחלת אש ושללהבת, אך אחר המשכה ועכבה שיתמהמה האדם לעשות המצוה ולגומרה במעשה, נופל האדם מתשוקתו הגדולה שהיה לו מתחילה בעלותו על מחשבתו. ומזה היה מתירא אברהם, שיפול מתשוקתו הגדולה - מאש הגדולה הזאת הבורע בלבו בהתמהמה בדרך שלשה ימים, לכן מיד ויבקע עצי

ט. ואף לפי פשוטו, עצם בקיעת העצים שם העידה על זריזותו של אברהם למצווה, כמובא ברמב"ן (כב ג ד"ה ויבקע) בזו הלשון 'ויבקע עצי עולה', זריזותו במצוה, אולי לא ימצא שם במקום ההוא עצים והולכים שלשה ימים, או שהיה אברהם פוסל לקרבן עץ שנמצא בו תולעת כדין התורה (מסכת מדות פרק ב משנה ה), ולקח מביתו עצים טובים לעולה, וכן אמר 'ויבקע עצי עולה'.

כ. בספר רמתיים צופים (מערכת הרה"ק מלענטשנא אות ט) מתוארת החביבות מצווה שהיתה אצל הרה"ק מלענטשנא זי"ע"א. וזו לשונו 'לא אוכל לעצור במילין מלרשום לי למזכרת מה שראיתי בעיני את חיבוב המצוה שלו. כשתפס האתרוג היו הכל רואים שכמעט שכלתה נפשו להמצוה, והיה מנשק האתרוג בכל פעם בעת אמירת הלל, וכל החג היה התיבה עם האתרוג

שהוא עיקר עבודת האדם בעולם הזה כהכנה לקראת העולם הבא. 'ונראה לעניות דעתי, דהנה משרת שעומד את עצמו אצל בעל הבית על שנה תמימה ומתפשרים על השכירות, הנה עמידה זו שמעמיד את עצמו אצלו - הוא הכנה על השירות על כל השנה, ואחר כך בכל השנה עושה גוף השירות. ואמנם רז"ל למדונו כי בעבודת השי"ת אינו כך, אלא כל ימי חיי האדם אינו אלא הכנה על שירות, כי אין שום אדם מתחיל לשרת כלל את פני ה', רק כל ימיו הוא הכנה וחשק ורצון שחושק לעבוד את

מתלהב וחושק למול את בנו יחידו - שהוא היה הראשון נמול לשמונה ימים. לזאת כתיב 'שמונת ימים', שהיה מצפה למצוה זו כל שמונת הימים, מיום הראשון עד יום השמיני. משום הכי היה נחשב כל יום מהשמונה ימים כאילו היה מקיים בו מצות מילה^{כא}.

עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא

והא לך לשון קדשו של הערבי נחל (פר' שופטים דרוש ה) בענין החשק והרצון,

מונח על שולחנו לפניו, וכל כך היה מסתכל בו באהבה רבה. וכן היה נוהג בשופר שהיה מונח לפניו כל ימי אלול, וכל פעם לקחו בידיו אל פיו כמו שרוצה לתקוע בו. גם היה נוהג בעת שישב על השולחן בליל שבת קודש הביט בהחלות, ומחמת חיבוב המצוה לא עצר כח מלנשק בהם. ופעם אחת אזדמן מילתא שהיה רב אחד אצלו על שבת קודש, וכשראה זאת, לקח הרב חלה אחת קטנה מהי"ב חלות ונשק גם כן אותו, ומאז והלאה לא נשק עוד.

כא. ביתר ביאור והרחבה, מצינו בסידורו של שבת (חלק ב דרוש ד פרק ב אות ה) שכתב את רעיון הדברים הנזכרים, והעלה גחלי אש להבת באש אהבת אברהם אבינו לאלוקיו. וזו לשונו 'ועל זה שיבח הקב"ה את אברהם אבינו, וכתב (כא ד) 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלוקים', ולכאורה מיותר אומרו 'כאשר צוה אותו אלוקים', וכבר הצווי מפורשת בתורה קודם, ומה בא עתה ללמדנו. עוד לדקדק אומרו 'בן שמונת ימים', וכפי לשון הקרא היה לומר בן 'שמונה ימים', ומה הוא לשון 'שמונת'.

אולם את זאת בא הקרא ללמדנו, והוא, כי תיכף שהוליד אברהם את יצחק וכבר היה מצווה מפי ה' אלוקיו למולו בן שמונת ימים, תיכף שראה את הנולד היה לבו מתאוה ומשתוקק ובערה כאש לקיים מצוות מילה שנצטווה מאת המקום, כי כן קרא לו הקב"ה (ישעיה מא ח) 'אברהם אוהבי', והיה אוהב את מצות ה' יותר מחייו. ולרוב האהבה הלז, כל השמונה ימים מחלת לב היה לו מחמת חולת אהבה שהיה מתאוה לקיים המצוה, ואך הגביל לו הקב"ה ומיום השמיני והלאה ימול את בשר ערלתו ולא היה יכול לעבור את פי ה'.

וה' הטוב הרואה ללבב ומצרף מחשבה טובה למעשה, והיה יודע באברהם שבכל רגע ורגע היה רצונו מאוד לעשות המצוה, ולא השיג את תאוותו כי אם עבור מצות ה' שצוהו להמתין על יום השמיני, העלה עליו כאילו קיים המצות מילה בכל השמונת ימים כולם בכל רגע ורגע, כי רצונו וחפצו היה מאוד וכו'. ועל כן אמר הקרא 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים', ולא אמר 'בן שמונה ימים', כי בן שמונה ימים היה משמע שמל אותו ביום השמיני לבד -

על ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממעל

וכשהאדם משתוקק באמת, משמיא קא מסייעין ליה לקיים את המצווה בפועל, וכפי שיש ללמוד מן המובא בשפתי צדיק (פר' בהעלותך אות יג) בשם זקנו הרה"ק בעל החדושי הרי"ם זיע"א, וזו לשונו "ויעשו את הפסח" (במדבר ט ה). פרש"י (שם פסוק א) בגנותן של ישראל, שלא עשו רק פסח זה. זקיני הקדוש ז"ל אמר: יען שהטמאים צעקו (במדבר ט ז) 'למה נגרע' ואין מובן כלל מה צעקו, הלא בפייהם

ה', ועיקר העבודה הוא בעולם הבא, וכל שירות האדם בעולם הזה אינו אלא הכנה ורצון. נמצא כל ימיו הוא כמו המשרת בשעה שעומד את עצמו אצל הבעל הבית, והיינו שאמרו רז"ל (אבות פ"ד מט"ז) 'העולם הזה דומה לפרוזדור לפני העולם הבא, התקן עצמך כו'. דלכאורה מי לא ידע בכל אלה, אלא הכוונה על האמור וק"ל. וז"ש הכתוב (דברים יח ה) 'כי בו בחר ה' לעמוד לשרת כו' כל הימים, רוצה לומר, כל הימים ימי חייו הוא עומד לשרת, וכאמור, וק"ל כב.

כשיהיה יצחק בן שמונת ימים, אבל הקרא העיד שמל את יצחק בן שמונת ימים הוא התכללות כל השמונה ימים ביחד, ובלשונו נקרא 'אכטיל טעג', והעלה עליו הכתוב כאילו מל אותו כל השמונה ימים רצופים' (כן מצינו אף בבני יששכר, מאמרי חודש ניסן, מאמר יב אות יא).

כב. יסוד גדול מובא בפרי צדיק (פרשתן אות י) על ענין החשק והרצון של האדם, שהוא עיקר הדבר שדורש מאיתנו הקב"ה, ואילו גמר הדבר למעשה אינו תלוי ביד האדם זולת רצונו ית', כמו שנאמר (תהלים נז ג) 'לא-ל גומר עלי'. וזו לשונו 'והעיקר הוא הרצון. וכמו שאנו רואים, שמכל פעולת אברהם אבינו ע"ה שהיה מכניס אורחים ומקרבן לידיעת ה' והקריא שם ה' בפי כל בריותיו, לא נכתב בתורה רק ברמז (כא לג) 'ויטע אשל' וכו'. ובפרשה זו כתבה תורה כל פרטי הסעודה שהאכיל למלאכים. שלא היו צריכים למזונותיו ואכלו רק לכבודו וכו'. ולכאורה טפי היה להתורה להזכיר מה שזן לבני אדם הצריכין למזונות. ושפרסם אלהותו ית', שיהיה נקרא אלהי הארץ, ולרמז קיבול שכר על זה. מה שאין כן המלאכים שלא הוצרכו למזונות וגם לא לפרסום מלכות שמים.

אך הענין על פי מה שנאמר (דברים ל יד) 'כי קרוב וגו' בפין ובלבבך לעשותו, ולא כתיב 'ובמעשיך'. והטעם, שהשי"ת דורש מהאדם רק הרצון - 'בפין ובלבבך'. וגמר המעשה, מסייע השי"ת, וזה שנאמר 'לעשותו'. וכמו שמובא בזוה"ק (ח"ג סק). 'כיון דישתדל בר נש ברעותא דליבא גבי קודשא בריך הוא, לא בעי מינן אלא ליבא' וכו'. וכן הוא בגמ' (סנהדרין קו): 'הקדוש ברוך הוא ליבא בעי'.

ובכאן אחר המילה השיג אברהם אבינו ע"ה חשק מחודש לעבודת השי"ת, וכמו שאמרו (יומא כח): 'אנן מאברהם ניקום ונגמר', ופירש רש"י להיות זריזין כאברהם. וכאן שהשיג חשק ישראלי ועשה כל דבר בחשק נפלא. ולכן נפרע לבניו על כל פרט ופרט במדבר ובישוב ולעתיד לבוא. ונכתב בתורה מעשה זו, להודיענו שהעיקר מה שה' יתברך דורש מאתנו, הוא החשק והרצון - 'בפין ובלבבך' - רעותא דליבא. וגמר המעשה יגמור ה' יתברך שיהיה לטוב.

בהאי עלמא, לבתר כד נפיק מיניה איהו אתמשיך אבתריה' עכ"ל. ועיין באבן עזרא בהקדמתו לקהלת. ועל כן בישראל בשביל שנקראין 'אביון', שמשתוקקין לאתמשיך לעילא, כך מדתם נמי בההוא עלמא, שמשתוקקין לעולם יותר ויותר, לסלקא בדרגין עלאין, דרגא בתר דרגא, עד שזוכין לישיב בישיבת האבות. וזה לימוד גדול לכל איש, שישגיח היטב על התשוקה שלו ולא יניחה לההרגל ולהאבה המוסתרת בלב ישראל. שזוהי יתד גדולה שהכל תלוי בה. ויקבע שעות לעצמו להתבונן בה, עד שיקנה בעצמו מדת התשוקה בכל יום יותר ויותר, אחת מהנה לא נעדרה. וכבר אמרנו בשם כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, שהגיד לי ביחוד בענין זה - 'למען סור משאול מטה', שאיש שיש בו תשוקה דהקדושה, הנני ערב לו שלא יראה פני גיהנם. ואם יובא שמה יעוף עד מהרה משם כחץ מקשת, עד כאן דברי קדשו ז"ל.

הנה הוא זצלה"ה דיבר 'למען סור משאול מטה'. ובמקרא דהלל הנ"ל, מפורש עוד יותר, שזה מועיל לעליות גדולות עד מאד. על כן, כל ערום יעשה בדעת, להרגיל את עצמו בתשוקה זו. הגם שזו סגולה

אמרו טעם הגרעון מפני הטומאה, אבל היה צר להם מאוד שיחסרו מצוה הקדושה כזו, ולא יכלו להתאפק מלזעוק 'למה נגרע', ועל ידי גודל התלהבות תשוקתם להמצוה, נפתח פתח חדש שיתמשך אור קדושת הפסח שלשים יום ויוכלו אז לעשות.

והרה"ק מפילץ זיע"א מסיים את דבריו (ס) 'וזהו לימוד על כל אחד, אף שיש לו כמה התנצלות צודקים על ביטול תורה ועבודת השי"ת, מכל מקום לא יהיה מתורץ אצלו, ויתמרמר על שמרוחק מעבודת הקודש על מחיה וכלכלה, ועל ידי הצעקה יושע'כ.

המשתוקק לעלות במעלות הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

וגדולה מעלת התשוקה להטיב ולהציל לאחר מאה ועשרים שנה - כשיהודי עולה לעולם העליון, כמובא בשם משמואל (הגדה של פסח - על הפסוק מקימי מעפר דל, ד"ה ונראה דהנה) בזו הלשון 'ובידוע שבמדה שאדם מורגל בעולם הזה, אותה מדה דבוקה בנפש אף אחר הפרדה מגויתה, וכבזוה"ק (ח"א ק). 'אי בר נש אתמשיך בתר קודשא בריך הוא ותיאובתא דיליה אבתריה

כג. עוד מצינו שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (מחשבות חרוץ אות ז), וזו לשונו 'והעיקר הוא החשק, וכמו שאמרנו (מגילה ו) 'יגעתי ולא מצאתי - אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמן', כי כל השגה ומדריגה אינו אלא על ידי היגיעה, שהוא על ידי החשק וההשתוקקות שיש לאדם לדבר זה, ולא ינוח ולא ישקוט עד שימצא. וגוף ההשגה נקרא 'מציאה', דבאמת ה' יתן חכמה, ואי אפשר לאדם להשיג שום דבר בכוחו והשתדלותו כלל, אלא דהוא יהיב חכמתא רק לחכימין, ואיך אפשר להיות חכימין מקודם. אבל זהו כל חכמת האדם, מה שחושק לשקוד וליגיע להשיג החכמה, והחכמה קוראה בראש הומיות 'אני אוהבי אוהב ומשחרי ימצאוני' (משלי ח יז). ואף חכמי אומות העולם הקדמונים השיגו דבר זה, שקראו לחכמיהם 'פילסופים', דפירוש המלה בלשון יווני 'אוהבי חכמה' לא חכמים, דזה כל חכמתם שהם אוהבי חכמה, ובלתי ספק גנבו דבר זה מבני ישראל'.

שהדעת מעוטה והלבבות אטומים, צריכין לזכור זה ולהתעורר בפועל, שמענה, ואתה דע לך'.

טמונה בלימוד התורה, וכברש"י בפסוק (דברים ו ו) 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום'^{כד}, מ"מ בדורות האחרונים

והאלקים נסה את אברהם

☆ עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם ☆ שְׁמוּ הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית' ☆ וירא את המקום מרחוק ☆ מרחוק ה' נראה לי

(אבות פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם'. הרי שכל יהודי ויהודי עובר במהלך חייו עשרה נסיונות כמו אברהם אבינו, ומכוחו של אברהם אבינו ע"ה שעמד בכלם, יש בתוכנו כח להתקיים ולעמוד בנסיון ולעשות את רצונו ית'^{כד}.

שְׁמוּ הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית'

ובעצם, כל החיים בעולם הזה היא מציאות של נסיון כללי, מפני

עשרה נסיונות נתנסה

אברהם אבינו ועמד בכלם

'ויהי אחר הדברים האלה, והאלקים נסה את אברהם, ויאמר אליו אברהם, ויאמר הנני' (כב א). כתב המאור עינים (פ"ר וארא), שכל אחד ואחד מכלל ישראל עובר במהלך חייו עשרה נסיונות כמו אברהם אבינו ע"ה, וזו לשונו 'אך שצריך כל אחד ואחד לבא לידי נסיונות, אף שמקבל אלקותו במחשבתו כנ"ל, מכל מקום מנסין את כל אחד בעשר נסיונות, כמ"ש באברהם

כד. זו לשון רש"י (שם) "והיו הדברים האלה" - ומהו האהבה, 'והיו הדברים האלה', שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו'.

כה. ראה את המובא בבית הלוי (פרשתן כב ה) בזו הלשון 'הנה בפסוק נזכר עיקר נסיון העקידה על אברהם ולא על יצחק. ובתפלה אנחנו אומרים: 'ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור'. והענין, דהנסיון של אברהם היה שישחוט בנו יחידו שנולד לו למאה שנה. וביצחק היה הנסיון להיות נשחט. והנה אנחנו רואים בחוש אשר דוחק הפרנסה ואהבת הבנים מביאים את האדם לכמה מכשולים. ומ"מ בודאי דגם אלו האנשים העוברים על חוקי התורה למען אהבת הבנים וכדומה, דהיה מניח עצמו להיות נהרג על קידוש השם. ומוכרח, דיותר בנקל הנסיון להיות נהרג ולהאבד מכל וכל, מלהיות נשאר בעולם בכל חושיו ורק יחסר לו פרט אחד מהאהוב אצלו. ועל כן נסיון של אברהם אבינו שהיה בפרט אחד, וזה הפרט היה אצלו היותר גדול ואהוב אצלו, גדול יותר מנסיונו של יצחק, ועל כן נזכר הנסיון העיקר על אברהם. והנה מה דאנחנו מזכירים

האמיתי. ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם, בין לטוב בין (למוטב) לרע, הנה הם נסיונות לאדם. העוני מצד אחד, והעושר מצד אחד, כענין שאמר שלמה (משלי ל ט) 'פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש וגנבתי וכו'. השלוח מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור.

ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרוודור הזה ויכנס בטרקלין - לאור באור החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו¹².

וירא את המקום מרחוק

והנה בעבודת ישראל (פרשתן ד"ה ויקרא) מאריך ומבאר מה שעבר על אברהם ומה שעובר על כל יהודי בעת נסיון. וזו לשונו "ויקרא אברהם שם המקום

שהעולם הזה מלא בחומריות ותאוות שהם היפך צרכי הנשמה ותשוקתה, וכפי שהאריך בזה המסילת ישרים (פרק א ד"ה וכשתסתכל) בזו הלשון 'וכשתסתכל בדבר תראה, כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג כח) 'ואני קרבת אלקים לי טוב'. ואומר (שם כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה.

אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת, ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך - בכח מעשים שתולדתם זה הענין, והם הם המצות.

והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות, אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב

זכות אבות בתפלה. ולכאורה מה יועיל מעשה אבות להבן, והלא אמרו (סנהדרין קד). לא הציל אברהם את ישמעאל. ורק משום דגם לנו נשאר קצת ממעשיהם הטובים בירושה מהמדות הטובות שלהם, וכמו שאומרים בתפלה 'מה יפה ירושתנו', ועל כן ראוי שיזכור לנו זכותם. והרי אצלינו נשאר בירושה חלק גדול מהנסיון של יצחק - יותר ממה שנשאר לנו מהנסיון של אברהם, ועל כן אנחנו מבקשים שיזכור לנו עקידת יצחק, כי מעשיו הטובים הוריש גם לנו קצת'.

כי. והאמת, שכלל שיהודי מרגיש בבחינת 'וירא את המקום מרחוק', הרי זה אות וסימן טוב לעבודתו, כמובא בנועם אלימלך (פר' בחקותי ד"ה או יאמר אם) 'דהנה אנו אומרים 'ברוך אתה' - הוא נגלה. 'אשר קדשנו' - הוא נסתר. מחמת שבהתחלת האדם לעבוד הבורא נראה ונדמה לו שהוא כבר קרוב לד' מאד, אבל בהתמדתו בעבודתו ית' בתמידות, אז מבין ורואה שהוא רחוק מאד מהבורא ברוך הוא ועדיין לא התחיל בעבודה כלל. וזה שנאמר באברהם (כב ד-ה) 'וירא את המקום מרחוק, ויאמר אל נערי שבו לכם פה'. דמתחילה היה סובר אברהם שהם כולם קרובים להשי"ת ברוך הוא, כמוהו - כמוהם. אבל אחר כך 'וירא את המקום מרחוק', רצה

עם החמור', ודרשו חז"ל (יבמות סב.) 'עם הדומה לחמור'. 'ואני והנער נלכה', דהיינו שאברהם אבינו ע"ה היה מתמיה בעצמו מדוע סר מעליו הקב"ה. ונדמה לו שאפשר שבשביל שני נעריו 'עם הדומה לחמור' נסתלקה ממנו שכינה, כמו בזמן שהיה לוט עמו, כפירוש רש"י ומדרש (תנחומא ויצא י'), ולכן אמר להם שבו לכם פה.

וילכו שניהם יחדיו בתמימות לעשות רצון קונם באהבה ובחיבה באמונתם עד שנשלם הנסיון, שאמר לו 'אל תשלח ירך, כי עתה ידעתי וגו', והראה לו תמורתו איל להעלות לעולה, אז שב אברהם אבינו ע"ה אל מדריגתו הראשונה להבהירות והדביקות. והיה מבין על ידי זה, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, ואם יסתר איש במסתרים, אין נסתר מנגד עיניו. אמנם אל האדם נדמה כאילו חלילה אין הקב"ה רואהו, כי צריך להיות כן בשעת הנסיון כנ"ל.

וזה שקרא המקום 'ה' יראה', ופירש התרגום 'דאת חמי ולא מיתחמי', דהיינו שנודע לו עתה שהקב"ה רואה את האדם תמיד גם כשהאדם אינו מרגיש בההירות כנ"ל.¹⁷

ההוא ה' יראה וגו'. ותרגום ירושלמי פירש 'אתה הוא דחמי ולא מתחמי', עיין שם. דבריו צריכין ביאור.

ונראה לי, דהנה בשעת הנסיון כשמנסה הקב"ה את האדם בדבר, מסתמא בזו הרגע כביכול מסתיר קדושתו וממעט השגת האדם אשר היה לו מקדם, כי לולי האדם יהיה ברור וצלול בשעת הנסיון כמקדם, לא היה הנסיון נחשב לכלום. ובודאי אין תימה מי שיודע שעומד לפני מלך גדול ונורא שלא ימרוז בו והוא רואהו. אמנם ענין הנסיון שמסתלק בהירות האדם, והרי הוא בא לידי נסיון וכובש יצרו באמונתו ומתחזק לשוב לבוראו, אז הוא נקרא עומד בנסיון. ולפי זה מסתמא כאשר האלהים נסה את אברהם בדבר העקידה, אחר שאמר לו 'קח נא את בנך', מסתמא נסתלק ממנו בהירותו ודביקותו, לנסות אותו אם יעמוד בצדקתו כנ"ל.

ואפשר שזה כוונת הפסוק 'וירא את המקום מרחוק', כי הקב"ה נקרא 'מקום' שהוא מקומו של עולם, נראה לו כאילו הוא 'מרחוק', ולא יכול אברהם אבינו ע"ה להשיג דרך דביקותו כמו בשאר פעמים. ולכן אמר אל נערי: 'שבו לכם פה

לומר שהשי"ת ברוך הוא הנקרא 'מקום' הוא רחוק ממנו. והם לא הבינו זאת, ואמר להם 'שבו לכם פה', שאין לנו שייכות והתחברות יחד. ונמצא, שמי שנראה לו השי"ת רחוק מאוד, הוא באמת שהשי"ת קרוב לו. ולהיפך, מי שנראה לו שהשי"ת קרוב לו, בודאי הוא להיפך. וזהו (ישעיהו נד ט) 'שלום לרחוק ולקרוב', רצה לומר, מי שנדמה שהוא רחוק מהשי"ת, ובאמת הוא קרוב לו. ולכן נאמר לשון נסתר, שהצדיק הנזכר לעיל שגורם השפעות ומבטל הדינים, דומה לו תמיד שהוא רחוק ממנו יתברך שמו'.

כז. וראה את המובא בשם משמואל (פסח שנת תרע"ד ד"ה יש להתבונן) 'דהנה כ"ק אבי אדמו"ר הצללה"ה הגיד: שבכל נסיונות מסלקין מן האדם המדרגות שלו, דאי לאו הכי לא היה נסיון כלל. וכן היה אברהם בעת העקידה, שלפי דביקות אברהם אבינו ע"ה בהשי"ת, לא היה

מרחוק ה' נראה לי

וכשיהודי מתאמץ לעבוד את ה' כשהוא מרגיש בבחינת (ירמיהו לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי', זהו עיקר עבודת ה' החשובה והרצויה, כמובא בבית אהרן זיע"א (פרשתן ד"ה עוד אמר) על המדרש הנזכר, וזו לשונו "למרחוק" – זה אברהם – 'מרחוק ה' נראה לי', וכפי ששמעתי מאאמור"ר זצוק"ל, שאמר: מי שהוא יודע שהוא עומד מרחוק, אזי 'ה' נראה לי'. כי

באמת חיוב על כל איש ישראל לקיים מצות בוראו. רק אם עושה מצוה בלא טירחא ובלא עבדות, אין זה עיקר העבדות, [שהרי] עם כל זה מחוייב לעשות. אמנם עיקר של העבדות, הוא שיעשה בעבדות גדול, ובאמונה, ובמסירת נפש, כמו אברהם אבינו ע"ה, שלא היה לו שום עוזרים, לא מאביו ולא משום צד, רק הכל באמונה, 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' (טו ו) כ"ח.

להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה

☆ נתת ליראיך נס להתנוסס ☆ לא הרהר אחר מדותיי ☆ האמונה היא ירושה לנו מאברהם אבינו ע"ה ☆ מכח התורה באים להשגת האמונה - אף בלא חקירות

נתת ליראיך נס להתנוסס

'ויהי אחר הדברים האלה, והאלקים נסה את אברהם' (כב א). ובמשנה (אבות פ"ה מ"ג) כתב התנא 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה'.

וידועים דברי הרמב"ן (האמונה והבטחון לרמב"ן

פרק ו) שכתב 'ואל תחשוב כי מעלתו של אברהם אבינו היתה גדולה כל כך לפני המקום מצד שקיים כל התורה וכו', שהרי אי אפשר שלא היה בישראל מי שקיים כל התורה באחד מכל הדורות,

ראוי לקראות זה נסיון, אלא שניטלו ממנו המדרגות. וזהו שכתוב (כב ד) 'ירא את המקום מרחוק', היינו שראה את השי"ת שנקרא 'מקום' (עיין ב"ר פר' ויצא סח ט), מרוחק ממנו אז, וזה ש[מובא] במדרש (ב"ר פר' וירא נו יא), שאברהם התפלל שלא ינסנו עוד, ומדמה נסיונותיו של אברהם אבינו ע"ה לגירושין, כי הנסיון לא היה אפשר בלתי גרושין מקודם ממדרגתו'.

כה. וראה מה שכתב הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זיע"א (נחמד מזהב, פר' תזריע) 'ועל כן כל איש ישראל בראותו אורך הגלות, יאמר כמו אברהם אבינו ע"ה: 'אשא דעי למרחוק', שנדמה לי שהקב"ה הוא מרחוק. אכן השי"ת בוודאי עושה הכל לטובה, וזהו 'ולפועלי אתן צדק'. וזהו פירוש המדרש 'מחשבין אנו לשמו של אברהם אבינו', מה אברהם אבינו נדמה לו מרחוק ואחר כך אמר 'ולפועלי אתן צדק', כן אנחנו גם כן אומרים כן: 'אשא דעי למרחוק', שאנחנו בגלות הארוך הזה נדמה לנו שהשי"ת רחוק מאתנו, ואחר כך שהשי"ת היא גואל אותנו, נאמר 'ולפועלי אתן צדק', שהצדק אתנו, שהיה צריך להיות הכל כן'.

מידותיו של הקב"ה, וכמובא בגמ' (בבא בתרא טו:): "ויואמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן' וגו' (איוב א ו). אמר לפניו: רבונו של עולם, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם, שאמרת לו: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' (יג יז), ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה, [עד שקנה בד' מאות שקל כסף], לא הרהר אחר מדותיך'.

וענין זה שייך אצל כל אחד מאיתנו, שמצד אחד ישנם נסיונות בקיום רצונו ית', שנדרש מאיתנו להתאמץ לעשות את רצון ה' גם כשזה קשה ודורש הקרבה. ומאידיך הרבה מהנסיונות אינם תלויים כלל בבחירה שלנו, אלא באופן והצורה שאנו מקבלים את רצון ה', האם חלילה אנו מהרהרים אחר מידותיו של הקב"ה ושואלים שאלות אפילו במחשבה, או שאנו מקבלים את רצון ה' בתמימות באמונה שהכל נהיה בדברו לטובה ט.

האמונה היא ירושה לנו מאברהם אבינו ע"ה

והנה מצינו בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ג- מלחמה לה', דרוש ב) שכתב, שלאחר שחקר אברהם אבינו ע"ה והשיג את האמונה בה', האמונה היא ירושה לנו מאבותינו, ולא רק שאין צורך לחקור בה מצד הירושה שהיא עוברת בדמנו מאב

שכבר היו בהן שמתו בעטיו של נחש, אבל חיבתו היתה לפני המקום לפי ש'עמד' בעשרה נסיונות'.

ובמדרש (פרשתו נה א) מובא בזו הלשון "ויהי אחר הדברים האלה, והאלקים נסה את אברהם, כתיב (תהלים ס ו) 'נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה', נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה'. ויש ללמוד מדברי המדרש הנז' שהעמידה בנסיונות יש בה מעלה שאין דומה לה, מפני שהיא מרוממת את האדם למעלה עליונה כנס של ספינה. והיינו כאמור, שהעמידה בנסיונות מודיעה את חיבתו ומעלתו של המנוסה אצל הקב"ה.

לא הרהר אחר מדותיי

והשם לבו לכל אחד מהעשרה נסיונות, יבחין, שלא בכל הנסיונות היתה לו לאברהם בחירה כלל – אם לקיים את רצונו ית', שהרי בנסיון הרעב ובנסיון לקיחת שרה לבית פרעה ואבימלך, לא היתה הבחירה בידו – אם יהיה הרעב או שלא תילקח שרה אל המלכים. וכן בכל הרפתקי דעודו עליה דאברהם בקבורת שרה, לא היתה לו בחירה בזה.

אלא עיקר הנסיון שהיה לאברהם, היה נסיון באמונה האם יהרהר אחר

כט. עד היכן מגיעין הדברים, יש ללמוד ממה שמצינו בחובת הלבבות (שער י - שער אהבת ה' פרק א) על אותו חסיד שהתייסר ברעב בעירום ובחוסר כל, וקם בלילה ונשבע לה', שאף אם יוסיף לייסר אותו וישרוף אותו באש, לא זו בלבד שלא יתרחק ממנו, אלא אדרבה, הוא יאהב אותו יותר ויותר, וזו לשונו 'כמו שנאמר על אחד מן החסידים, שהיה קם בלילה ואמר: אלוקי, הרעבתני ועירום עזבתני ובמחשכי הלילה הושבתני, ובעוזך וגדלך נשבעתי, אם תשרפני באש, לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, דומה למה שאמר (איוב יג טו) 'הן יקטלני לו איחל'.

האנושית הנה באה מבעל סוף, על כן יוכל להיות ח"ו לאמונה זו סוף^ל.

מכח התורה באים להשגת האמונה
- אף בלא חקירות

ומני שמבקש להשריש ולהעמיק בלבו את האמונה הפשוטה בלא צורך בחקירות, עצה טובה קא משמע לן הבני יששכר בספרו אגרא דכלה (פר' תרומה ד"ה ד"א ויקחו לי), שגדול כוח התורה להשריש את האמונה בלב לומדיה. וזו לשונו 'ולתבונן הענין בשכל נראה, דהנה עד שלא ניתנה תורה היה צריך האדם להתבונן בחקירות - עד שיבין ענין מציאות הבורא ואחדותו ויכולתו, כמו שעשה אברהם אבינו וכו', והענין מובן, שהוצרך לחקור בחקירות - עד אשר המציא בשכלו את מציאות הבורא. וזה נקרא שהלך הוא אצל הבורא וכו', אבל משניתנה תורה, כל השגות הן מושגות על פי התורה, כי בה מבוארים כל גני נסתרות של יוצר בראשית, והעוסק בה יתעלה ממושכל למושכל עד אין חקר וכו"^{לא}.

לבן, יתר על כן, אסור לנו לחקור בה. וזו לשונו 'והנראה עפ"י מה שכתבתי כמה פעמים איסור החקירה בעסק האמונה (לאיש הישראלי), רק עיקר העבודה האמתית לאיש הישראלי - להחזיק האמונה בקבלה, כי כן הבטיחנו יוצרינו באמרו לאברהם (יח יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וכו', ושמרו דרך ה". ופירוש 'ידעתינו', נתתי בו בחינת הדעת וממנו יומשך לזרעו אחריו בציווי ותבוא להם האמונה בירושה בטבע ממילא, וכענין שאמר דוד לשלמה בנו (דברי הימים א' כח ט) 'דע את אלקי אביך', היינו אמונה בקבלה מהאבות, ולא אמר 'אלקיך', דפירושו מורה שנתאמת לך הדבר בחקירה, (וכבר דברנו מזה בארוכה בספר מעין גנים, עיין שם ותרונה צמאונך) וכו'.

ועוד, אמונה מצד הקבלה, הנה הוא בירושה עד אברהם אבינו, שאמר הקב"ה: 'כי ידעתינו' וכו', שהשפיע בו השי"ת כח הדעת. אם כן, השתלשלות האמונה זו באה מבחינת אין סוף, על כן אין לאמונה זו סוף, אבל אמונה מצד חקירה

ל. על דרך זה מובא (תורת אבות, אמונה ובטחון אות מט) בשם יסוד העבודה מסלונים זיע"א, על הפסוק (איוב יא ז) 'החקר אלוק תמצא', וכי על ידי חקירות אפשר למצוא ולהשיג אלקות, הרי הוא למעלה מכל השגה והיאך אפשר להשיגו על ידי חקירות.

ואף שישנם הרבה ספרי חקירה באמונה, ובראשם ספר 'מורה הנבוכים' להרמב"ם, אך מקובלנו שהוא מורה את דרך האמונה לאלו הנבוכים, אך מן הראוי ללכת באמונה פשוטה ותמימה בלי חקירות ושאלות, כמאמר צדיקים "א-ל אדון על כל המעשים", איז א תיריץ אוף אלע קושיות'.

לא. אכן, האמונה של כל יהודי ויהודי באופן פרטי, היא בגדר 'סוד' שאי אפשר לפרשו - 'סוד ה' ליראיו', וכפי שמצינו במאור ושמש (פר' וראו ד"ה ונראה) שכתב בזו הלשון 'ונראה על פי פשוטו, דהנה כתיב (תהלים כה יד) 'סוד ה' ליראיו'. יש לפרש כך: דהנה יש להבין מה זה סודות התורה - שקוראין כל ישראל 'סודות התורה'. שאין לומר שהכוונה על חכמת הקבלה וכתבי האר"י ז"ל וזוהר הקדוש, דהנה לשון 'סוד' הוא דבר שאי אפשר לגלות לאחרים כלל, והלא כל

הקבלה וכתבי האר"י והזהוהר יכולין לגלות לאחרים ולפרשם ביתר שאת, ואם כן, כיון שנתגלה - אין זה סוד.

אבל מה הוא סוד שאי אפשר לגלות לשום אדם, הוא סוד ה'. רצה לומר, עצם אלקות, שהוא היה הוה ויהיה, והוא עיקרא ושרשא דכולי עלמין, זה אי אפשר לגלות לשום בריה, רק כל אדם משער לעצמו השגת אלקות לפי שכלו ולפום שיעורין דלביה. וכל מה שהאדם מזכך עצמו, ויגע עצמו יגיעות הרבה להשיג - כך ישיג בשכלו הזך יותר ויותר. ומה ששיג שכלו באלקותו יתברך - זה אי אפשר לגלות לשום אדם מעמקי לבו מה שהוא בלבו ושכלו. הגם שיכול לדבר לאחרים ולהכניס בלבם מציאת אלקות ויראתו יתברך שמו, אבל כל מצפוני לבו אי אפשר לגלות להם, כידוע לכל מי שנכנס לעבודה באמת. על כן זה נקרא 'סוד', כי הוא סוד באמת, שאי אפשר לגלות לשום אדם מה שהוא אצלו בנקודת הלב והמחשבה, רק כל אחד מבין לפי יגיעתו והזדככות חומר.

ומה שאדם משיג יותר השגות אלקות בכלל ובפרט, דהיינו שבא למדריגות גדולות בהשגות אלקות על ידי הזדככות יותר, לזה האדם קשה יותר לפרש ולגלות מצפוני לבו לאחרים, כי יש לו יותר בלבו ובמחשבתו, אשר אי אפשר לגלות ולפרש מצפוני לבו. וזהו 'סוד ה' ליראיו', רצה לומר, שנשאר תמיד אצלם בסוד שאי אפשר לפרש. שמה שאדם יותר ירא שמים - הוא יותר אצלו אלקותו יתברך בסוד יותר, אשר אי אפשר לגלות מצפוני לבו, ואי אפשר להבין ממנו פחותי הערך גודל ההשגות שהשיג מאלקותו יתברך'.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

דין מיני עיסות החייבים והפטורים
מחיוב חלה (ג)

דין מיני עיסות החייבים והפטורים מחיוב חלה (ג)

בלילה עבה שאפאה

א. העושה עיסה שבלילתה עבה [ר"ל שנעשית העיסה כבצק] על דעת לאפותה ואפאה הרי היא חייבת בחלה לכו"ע ומברך עליה.

בלילה עבה שבישלה או טיגנה

ב. ואולם באם היה בדעתו מלכתחילה לבשלה במים או לטגנה בשמן, ואכן בישלה או טיגנה, נחלקו בזה הראשונים^א, ולהלכה כל כי האי גוונא יפריש בלא ברכה^ב.

עשה עיסה ע"ד לאפותה ונמלך ובישלה

ג. העושה עיסה שבלילתה עבה על דעת לאפותה ונמלך עליה לבשלה או לטגנה הרי היא חייבת בחלה^ג, ויכול להפריש ממנה אף אחר שבישלה או טיגנה^ד.

א. הנה מקור דין זה הוא במתני' פ"א מ"ה "עיסה שתחילתה סופגין וסופה סופגין פטורה מן החלה", ונחלקו בה הראשונים בפירושה, דלשיטת ר"ת 'תחילתה סופגין' ר"ל שבלילתה רכה, 'וסופה סופגין' ר"ל שבישלה, והיינו דרך בזה שאיכא תרתי לריעותא ה"ה פטורה מחלה, אבל בחדא לריעותא - דהיינו בלילה רכה שאפאה, או בלילה עבה שבישלה, ה"ה חייבת בחלה. אבל שיטת הר"ש והרמב"ן שהכל מיירי בבלילה עבה, ו'תחילתה סופגין' ר"ל שבתחילת הלישה היה בדעתו לבשלה, 'וסופה סופגין' ר"ל שבאמת בישלה, דבכה"ג אף בעיסה שבלילתה עבה ה"ה פטורה מן החלה.

ב. בשו"ע סי' שכ"ט ס"ג פסק כהרמב"ן שבליילה עבה שבישלה פטורה מן החלה, [ויש לציין בזה שבסי' קס"ח ס"ג חשש השו"ע לענין ברכה לשי' ר"ת וכתב דירא שמים ייצא ידי שניהם, ומשום דהגם דמעיקר הדין פסקינן כהרמב"ן, מיהו במקום חשש ברכה לבטלה מחמרינן טפי ומשום חומר לא תשא], ובש"ך שם סק"ד דיש לחוש לשי' ר"ת ולהפריש חלה בלא ברכה.

ג. בשו"ע שכ"ט ס"ג 'שכבר נתחייבה משעת גלגול', ור"ל דלא מבעיא לשי' ר"ת הנ"ל הערה א' שאף בלילה עבה שבישלה חייבת בחלה, ואלא דאף להרמב"ן הנ"ל שם הא לא נפטר

עשה עיסה ע"ד לבשלה ונמלך ואפאה

ד. העושה עיסה שבלילתה עבה על דעת לבשלה ונמלך עליה לאפותה הרי היא חייבת בחלה, ונאמר בזה ג' שיטות אימתי היא שעת חלות החיוב, [א] משעה שנמלך אף קודם שאפאה^ה, [ב] משנמלך מתחייבת העיסה למפרע כבר משעת עשיית העיסה^ה, [ג] רק לאחר האפיה^ה. ונפ"מ מהשיטה הב' שאף אם הפריש עליה חלה עוד כשהיה בדעתו לבשלה, דשוב אינו צריך לחזור ולהפריש עליה עוד הפעם אחר שנתחייבה, ומשום דאיגלאי מילתא למפרע שכבר היתה אז חייבת בחלה^ה.

העושה עיסה ע"ד לאפותה ולפוררה

ה. העושה עיסה על דעת לאפותה ולאחר האפיה לפוררה ולהחזירה לקמח, וכגון פירוורי לחם או קמח מצה, הרי היא חייבת בחלה^ס.

אלא כשבשעת לישה היה בדעתו לבשלה, אמנם אם חישב לאפותה הא חל עליה כבר אז חיוב חלה ואחר שחל תו לא פקע.

ד. עיי' ט"ז שכ"ד סקט"ו.

ה. ט"ז שכ"ט סק"ד, וחלוק מדין בלילה רכה שלא מתחייב עד שעת אפיה בפועל, ומשום שבלילה עבה הרי היא חייבת בעצם, ואלא שמחשבתו לבשלה הוציאה מכלל החיוב, ולזה סגי במה שהיפך מחשבתו להפקיע מחשבתו הקודמת, ומשא"כ בלילה רכה שהרי היא פטורה בעצם ולזה צריך אפיה בפועל.

ו. כ"ה שי' הרשב"א בפסקי חלה שלו.

ז. כ"ה בראש יוסף פסחים ל"ז א', ובתורת הארץ פ"ד אות צ"ו.

ח. עי' שו"ת מנח"י ח"ח סי' ק"ח שנטה כן להלכה, והוכיח לה ממה שנפסק בשו"ע בסי' שכ"ט ס"ד שעיסה שעומדת לבישול ואפה ממנה מעט אפילו פחות מכשיעור חלה נתחייבה כל העיסה, והטעם דחיישינן שמא ימלך לאפות את כולה ולכך תיקנו שיפריש כבר עכשיו, וצ"ע דמה הועילו חכמים בתקנתן להפריש כבר עכשיו והלא אם ימלך לאפות כולה שוב יצטרך להפריש עוד הפעם, וע"כ דההפרשה שמפריש עכשיו מהני גם לאופן שימלך אח"כ ומשום דאיגלאי מילתא למפרע שכבר היתה העיסה חייבת מעכשיו.

ט. במתני' פ"א מ"ה "וכן הקנובקות חייב", ופי' הר"ש בשם הירושלמי שהוא מין מאפה שרגילים לפוררו לאחר האפיה ולהחזירו לסולתו ע"ע לעשות ממנו דייסא לתינוקות, והחידוש בזה שלא תאמר הואיל ועתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה.

בלילה רכה שאפאה

ו. עיסה שבלילתה רכה שאפאה בתנור הרי היא חייבת בחלה בברכה, ואף אם בשעת עשייתה היה בדעתו לבשלה ורק אח"כ נמלך עליה ואפאה הרי היא חייבת בחלה, אבל כל שלא אפאה עדיין אינה חייבת בחלה ואף שדעתו בשעת עשייתה לאפותה.¹

בלילה רכה שבישלה

ז. העושה עיסה שבלילתה רכה ובישלה או טיגנה הרי היא פטורה מן החלה לכו"ע, ואף אם בשעת עשייתה היה בדעתו לאפותה ורק אח"כ נמלך עליה לבשלה או לטיגנה הרי היא פטורה מן החלה.²

עיסה שנילושה עם א' מז' משקין

ח. עיסה שנילושה עם אחד מז' משקין המכשירין לקבל טומאה, ואלו הן יין [ובכלל זה מיץ ענבים], דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים, [וסימנך יד שחט דם], הרי היא חייבת בחלה.³

עיסה שנילושה במי פירות

ט. עיסה שנילושה במיצי פירות שאינם מז' משקין, נחלקו הראשונים אי חייבת בחלה, וע"כ יפריש חלה בלא ברכה.⁴

תערובת של מי פירות וז' משקין

י. עיסה שנילושה בתערובת של מי פירות וז' משקין אזלינן בזה בטר הרוב, שאם הרוב הוא מי פירות דינה כמי שנילושה במי פירות ואם הרוב הוא ז' משקין

י. שו"ע שכ"ט ס"ב, ועיי' ש"ך סק"ב דשאני בלילה רכה דלא סגי בדעתו לאפותה רק צריך אפיה בפועל. ועיי' בתורת הארץ פ"ד אות צ"ה דלא אמרינן בזה דכיון שבשעת חובתה היתה פטורה שוב לא תתחייב לעולם, ולפי שבבליה רכה לא היה לה מעולם שעת חובה ולא שייך לומר שבשעת חובתה היתה פטורה.

יא. עיי' בהערה הקודמת.

יב. עיי' סי' שכ"ט ס"ט ובפ"ת שם.

יג. שם ש"ך סק"ט.

דינה כמי שנילושה בז' משקין, וי"א שבתערובת של מים ומי פירות סגי אף במעט מים לחייבה בחלה בברכה י".

זמן הפרשת חלה

יא. עיקר המצוה לכתחילה להפריש חלה בעודה עיסה קודם אפיה, ואם לא הפריש ואפאה מפריש חלה לאחר האפיה י".

יד. עי' מג"א או"ח קס"ח סקט"ז וחק יעקב תס"ב סק"ט.

טו. עי' שו"ע תנ"ז ס"א ושכ"ז ס"ה.

